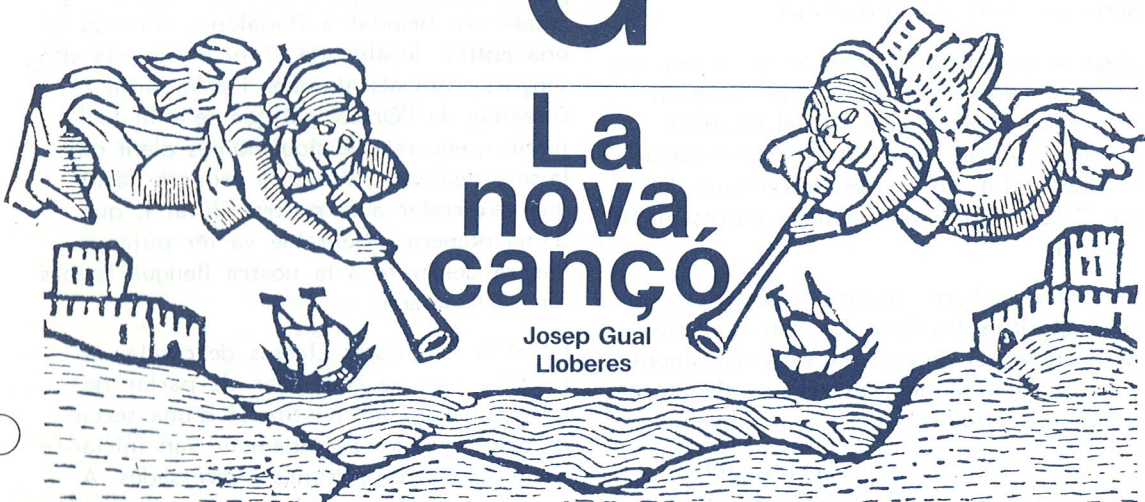

G

La nova cançó

Josep Gual
Lloberes

La llarga caminada pel desert cultural que implantà la dictadura, va gaudir de tant en tant d'una mena d'oasi, potser un miratge només, però certament alguna alenada d'aire fresc va irrompre en el clima pesant que imperava en el nostre País.

Aquella llosa que des de l'any 1939 ens esclafava, continuava la seva pressió emmordassant el nostre poble i segrestant-li la identitat. El feixisme «vencedor en la cruzada contra el comunismo» no s'oblidava mai tampoc de la seva victòria contra Catalunya. L'idioma català era bandejat de la vida pública. Aquí a casa nostra, a Badalona per exemple, els escassos butlletins de les entitats culturals, recreatives o esportives es publicaven en llengua castellana i, de tant en tant, deixaven plasmar-hi uns versets nostrats, insípidos o impúdics, perquè era impúdic parlar de flors i violes quan la llibertat continuava anorreada. Però tal dia farà un any, encara que avui els «delegados de Información y Turismo» hagin esdevingut demòcrates de tota la vida.

Una d'aquestes alenades d'aire fresc, va produir-se quan la revista montserratina «Germinàbit», antecessora de «Serra d'Or», publicava una crida del poeta Lluís Serrahima, autor anys a venir de la lletra corprenedora de «Què volen aquesta gent»

que musicà i canta la Maria del Mar Bonet. Una crida advocant per retornar al nostre País la cançó popular. Però no pas solament en el sentit de pouar en el sac del folklore nostrat, sinó de crear un moviment nou, que a la vegada fes possible posar al dia la cançó catalana.

Posar al dia la cançó, volia dir al mateix temps fer possible la seva circulació, que estava interdidada i ofegada. Cantar en català públicament constituïa en aquells temps una gosadia. Les dificultats eren tantes que, tothom que ho intentava solia sortir-ne escaldat. Si bé feia un temps que deixaven fer-ho als orfeons i de manera escadussera a alguns solistes de lied, era perquè aquesta branca es considerava com una activitat més del folklore florit i donant a aquest adjectiu la seva significació més material.

La crida d'en Serrahima no havia estat llançada a la bona de Déu, és a dir, a la babalà, car havia sigut pensada i calibrada a bastament. Més enllà i més ençà del comunicat ja existia en embrió un moviment a punt. Feia temps que a la tertúlia de la Llibreria Porter s'hi estava congriant una organització. En Miquel Porter Moix, el seu germà Josep, l'esmentat Lluís Serrahima i la seva muller Remei Margarit, juntament amb Delfí Abella i en Josep M.º Espinàs treballaven per a tirar

endavant la seva idea. Uns escrivint lletres i músiques o assajant els primers acords de guitarra i també començant a cantar. Llevat de les lletres totes les altres activitats eren ben primàries.

Quan aquest grup va creure que comptava amb les mínimes condicions per engegar ho va fer. Una nit al local del Centre Lleidatà de Barcelona, situat a la plaça de la Universitat, en un pis de damunt del Bar Estudiantil, varen fer la seva presentació pública.

«Els setze jutges» anaven a començar la seva gloriosa història. La convocatòria de l'acte va ser de viva veu i exclusivament pels iniciats, talment es tractés de la cerimònia d'una secta o cèl·lula subversiva.

Els organitzadors van connectar amb Badalona a través de l'Orfeó Badaloní. En Joan Argenté, en Jacint Dunyó i jo hi vàrem assistir. El local va resultar insuficient, però es pot dir que tots ens coneixíem, perquè en aquell temps i en aquesta mena d'actes sempre ens hi trobàvem els mateixos. Van cantar-hi la Remei Margarit, l'Espinàs, en Porter i l'Abella i va cloure el recital el cantant professional Josep Guardiola, que va cantar un parell de cançons de moda traduïdes al català. La festa va acabar amb un ball, ja que l'excusa del ball era la que s'havia fet servir per a demanar el permís. Cal suposar que no va assistir-hi el «delegado gubernativo», perquè és gairebé segur que en cas d'haver-hi estat present,

l'acte s'hauria suspès. Tot va acabar bonament i es pot dir que també tot va començar, i amb aquest tot, ens referim al naixement del que després hem conegut com la «Nova Cançó».

D'aquesta manera tan senzilla, es posava en marxa aquest moviment que tanta repercussió ha tingut en la represa de la nostra personalitat col·lectiva. Els tres assistents badalonins al festival, en sortírem il·lusionats i amb ganes d'aportar la nostra contribució al desvetllament que acabàvem de veure iniciar.

A l'Orfeó Badaloní tenien lloc aleshores, unes classes de gramàtica i literatura

catalana, que havia propiciat el senyor Agustí Pujadas i que impartia en Jacint Dunyó. Després de l'any 1939, era la primera vegada que l'ensenyament del català era brindat a Badalona, almenys en una entitat legalitzada. Tant a aquests dos senyors, com als alumnes i a la Junta Directiva de l'Orfeó, cal que se'ls hi faci justícia, encara que sigui només dient que la seva dedicació, va ser la primera llavor que va arrelar a la nostra Ciutat i, que d'una manera indubtable va fer pujar l'arbre del culte a la nostra llengua llavors tan maltractada.

En el si d'aquestes classes de català, és també on es va començar de parlar de tirar endavant la constitució d'una secció de cançó actual. Seguidament van iniciar-se les reunions de persones interessades. A més dels tres que havíem concorregut al Centre Lleidatà, s'hi ajuntaren en Jaume Mas i Arenas, l'Antoni Mongay i en Màrius Sampere Passarell, que tot just començava de fer poemes en català, i alumnes de les classes de català com la Carme Oller, la Duran, la Rosa Maria Aldabó, la Bet Aldabó, en Josep Agüera i altres. Més endavant s'anaren establint més contactes. L'Agüera que donava classes de guitarra a la Núria Orriols, va introduir-la al grup i de retop va incorporar-s'hi en Francesc Padrós. En Màrius Sampere hi portà el seu amic Valls, que va adaptar com a nom artístic el de Plajúval. Va deixar-se caure pel local de l'Orfeó l'Arozamena. Acudiren també en Jaume Riera «Raien», l'Anicet Matamala «Nice», en Ramon Muns i en Vidal.

Començaren els assaigs al soterrani del Cor de Marina, que llavors ocupaven les Joventut Musicals. L'Orfeó estava instal·lat en el primer i part del segon pis del mateix edifici i la proximitat i bona disposició de Joventuts Musicals, donant-nos facilitats, ens va fer un gran i inestimable servei. Llàstima va ser que ben aviat, un senyor tinent d'alcalde de Governació que més endavant faria també d'alcalde, va fer desaparèixer de Badalona aquesta entitat, començant d'aquesta manera la seva cadena de repressió contra la cultura a la nostra Ciutat. No quedà altra solució que

amb guitarres i partitures traslladar-se a les golfes de l'edifici.

En Màrius Sampere es convertí en l'ànima de tota la colla i la seva labor durant la vida del grup va ser gegantina. Va escriure i va posar música a dotzenes de cançons. Dirigia de punta a punta tots els assaigs, en tant que ensenyava de cantar a tothom que es veia en cor d'alçar la veu. Va arribar fins i tot a provar de cantar ell, però es veu que era tan exigent amb ell mateix que va deixar-ho córrer i públicament com a cantant no va debutar mai. Les hores esmerçades per Màrius Sampere no tenen preu i ja mai no podran ésser-li pagades.

Llavors també en Joan Argenté va fer venir a l'Orfeó a un parell de noies, que en domicilis particulars o en alguna festa escolar havien començat d'interpretar alguna cançó catalana entre el seu repertori d'altres de castellaneres i franceses. Aquestes dues noies eren la Teresa Padrós i l'Eulàlia Joanpera.

La Duran, la Bet, la Rosa Maria, en Dunyó i el senyor Mas Arenas que ja comptava 80 anys, foren els primers que actuaren al local de l'Orfeó. A n'en Mas Arenas l'acompanyava amb la guitarra un altre veterà, en Puig. Als altres cantants els feia la música en Josep Agüera.

Per a donar nom a l'agrupació de cantants badalonins s'havia obert una mena de concurs, recollint les suggerències de tothom. Una vegada feta l'arreglada de propostes, es posaren a discussió i finalment es va batejar el grup. Hi havia denominacions per a donar i per vendre, des de les més romàntiques a les més patriotes, passant per les de caire humorístic o de rel «betuliana». Hi sortia tot allò dels micacos, els badius, els corders, el campanar i tots els que volgueu. A l'hora de decidir-nos, va fer molt bona impressió un títol aportat per en Cinto Dunyó: Els de l'estrop. Definitivament va quedar: Grup Estrop.

Un diumenge varen ésser contractats «Els setze jutges» a l'Orfeó cobrant per la seva actuació 1.000 pessetes. La primera part del festival la cobriren els

components del novell Grup Estrop. I el Grup Estrop va fer forrolla de debò. Després de les primeres actuacions al local de l'Orfeó, seguiren a altres locals de Badalona i després es varen estendre per totes les contrades del nostre País. Alguns dels cantants van actuar poques vegades però ara, encara que sigui de passada i de memòria voldria donar-ne la relació. Seria interessant que un dia en Màrius Sampere pogués ampliar amb més detall aquesta exposició.

El director del Grup i ànima del mateix, com ja hem dit, va ser en Màrius Sampere Passarell. El 90 % de les lletres i de la música eren obra seva.

Com a presentadors actuaven en Jacint Dunyó i la Carme Oller.

Acompanyants amb la guitarra, en Josep Agüera i en Puig.

Al piano en Jaume Riera.

Hi cantaren en Mas Arenas, Francesc Prat, Vidal, Plajúval, Teresa Padrós, Eulàlia, Rosa Maria, Bet, Pere, Núria, Francesc, Nice, Ramon Muns, Ramon Arozamena, la Duran, Jacint Dunyó, Enric Larreula i també una noia francesa, potser algun altre que sentim no recordar.

En aquella època en plena eufòria dels Beatles, havien proliferat els conjunts musicals a Badalona. En Màrius Sampere avançant-se a tothom se li va ocórrer formar-ne un per incloure'l al Grup. La seva pensada va convertir-la en realitat i en Miquel Boix, en Frederic Xifré, en Jaume Riera i en Pere Teruel el varen constituir. Ara desde fa pocs anys, els cantants més destacats actuen amb acompanyament musical, i això en Màrius Sampere ja va fer-ho llavors.

També si fa o no fa, per les mateixes dates del conjunt musical, va ser quan va incorporar-se al Grup l'Enric Larreula (avui destacat professor de llengua catalana i autor de llibres sobre temes gramaticals) que va estrenar algunes cançons amb lletra i música seves i que cantant unes cèl·lebres «Lletanies» fora de programa i quan només quedava un públic de confiança obtenia un gran èxit.

Eren autors de les lletres a més d'algun dels cantans en Joan Argenté, la Carme Oller, jo mateix i no cal dir en Màrius Sampere.

Gosem dir, que com a espectacle, les actuacions del Grup Estrop eren més reixides que no pas les de «Els setze jutges». Però és clar, Barcelona cap i casal, pesava més i la fama se l'emportaven ells.

Màrius Sampere en el curs de la trajectòria del Grup havia guanyat el premi Carles Riba de poesia, i això va animar-lo encara més. Llavors la seva creació de lletres i també de música, va esdevenir un devesall, que sense cap mena de dubte contribuï a l'enriquiment del Grup. També l'edició del primer disc de l'Eulàlia va ésser un aconeixement que va elevar la moral de tots plegats.

El degà Jaume Mas i Arenas, cantant les seves lletres acompanyat d'en Puig, era també una gran atracció, i, en Lluís Serrahima volia que actués també amb «Els setze jutges». Va declinar l'ofertament, restant a Badalona amb el Grup fins a la fi.

Eulàlia va enregistrar encara un altre disc, que no tingué l'èxit aconseguit pel primer. La causa no va ser deguda a que la qualitat de la cantant hagués minvat, ja que cada dia la seva personalitat artística pujava enters, però ni les lletres ni la música d'aquest segon disc podien comparar-se amb el primer. Quan en Pere Teruel estava a punt de gravar el seu disc als estudis d'Edigsa, s'esdevingué la nota més tràgica que hagi afectat mai al Grup. Un accident de circulació va acabar amb la vida del nostre Pere. Després d'una paorosa lluita entre la vida i la mort, sucumbia al llit d'un hospital en Pere Teruel. El dia del seu enterrament constituï una data ben trista a Badalona. Vàrem imprimir un recordatori amb frases de comiat de tots els seus companys. Es va fer córrer (cosa que no era certa) que volíem embolcallar la seva caixa fúnebre amb la bandera catalana. L'autoritat municipal es va mobilitzar i la governativa va desplegar-se com si a Badalona s'estés covant algun acte subversiu. Jo com a

responsable que era de l'Orfeó Badaloní, des que vaig sortir de casa meva, fins arribar a la casa mortuòria, varen donar-me escorta com a un malfactor.

És potser a partir d'aquest fet de la mort d'en Pere, que el Grup Estrop va anar llanguint fins a desaparèixer del tot. Certament les dificultats que posava l'administració de la dictadura eren ben patents, sobretot a nivell local, ja que estàvem patint l'opressió de l'Ajuntament més represiu i intolerant que ha tingut la nostra Ciutat; però no totes les culpes eren exclusives d'aquest fet. Moltes circumstàncies foren causa d'aquesta desintegració. Motius de treball, sentimentals, personals i un professionalisme migrat, anaven posant tensions en la tasca. Finalment va esfumar-se el Grup Estrop.

L'aportació badalonina a la Nova Cançó no va acabar-se però totalment. En Ramon Muns va ser l'únic que va continuar la seva tasca, intermitent potser, però avui encara segueix actuant. Han sortit dos discos seus amb una gran quantitat de cançons d'en Màrius Sampere, lletra i música. També el cantant Ramon Muntaner va llançar una sèrie de cançons amb lletra de la nostra poetesa Coloma Lleal. L'Emili Vendrell (fill) va treure un disc amb la cançó «El clar País» de Joan Argenté i després la Núria Feliu ha reincidit amb el mateix tema aconseguint un èxit esclatant. El cantant francès Henri Tachant va confeccionar un altre disc amb lletres del mateix Joan Argenté i la Teresa Rebull ha fet dos discos amb lletres meves.

Més endavant Andrea Escalada va fer actuacions notables. Llàstima de no haver continuat. I encara avui de tant en tant actua en Soler i val a dir que ho fa molt bé. L'Odile Arqué a més d'una excel·lent poeta és també una cantant amb moltes possibilitats.

Queda però el fet real i tangible d'un esforç fet a la nostra Ciutat, que va ajudar a empenyer la Nova Cançó en l'àmbit del País. I la feina no va ser feta en va. En la petita història i queda aquesta empremta. Badalona en el resorgiment hi va tenir un lloc. I creiem que ben destacat.